

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

ГОНЧАРЕНКО ІРИНА ГЕОРГІЇВНА

УДК 351.824+351.84(043.3)(477)

**ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА
ПРАКТИКА**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Маріуполь – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Черкаському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Черкаси).

Науковий консультант: - доктор наук з державного управління, професор
Долгальова Олена Вячеславівна,
Донбаська національна академія будівництва та архітектури (м. Краматорськ), професор кафедри економіки і менеджменту

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор **Васильєва Олександра Іллівна,** Національна академія державного управління при Президентові України (м. Київ), професор кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом;

доктор наук з державного управління, професор **Хожило Ірина Іванівна,** Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (м. Дніпропетровськ), професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування;

доктор наук з державного управління, професор **Черниш Олена Іванівна,** Донецький державний університет управління (м. Маріуполь), завідувач кафедри менеджменту у виробничій та невиробничій сфері.

Захист відбудеться 20 січня 2016 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.107.01 у Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України за адресою: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України (87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58).

Автореферат розісланий 19 грудня 2015 року.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої
ради

О.В. Балуюєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформаційні зміни внаслідок переформатування командно-адміністративної економіки у ринкову, не призвели до реструктуризації економіки країни та зрушень у соціально-економічному розвитку регіонів в автоматичному режимі. Кризи останніх часів підсилювали диспропорції міжрегіонального розвитку. Спроби вирівнювання соціально-економічного розвитку з боку органів влади не дали суттєвих результатів, а навпаки посилили диспропорції.

Тому, сьогодні постає необхідність перегляду підходів державних та регіональних органів влади до соціально-економічного розвитку регіонів. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів може бути використаний для розробки нових моделей державного управління та регулювання, які беруть до уваги повноваження регіональних органів державної влади. Провідною концепцією вдосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів стає кластерний підхід.

Аналіз вітчизняної практики управління регіонами свідчить про відсутність устаткованого системного стратегічного підходу до розвитку регіонів. В останні роки на зміну ідеї про пріоритет ринкового саморегулювання економіки приходять ідея посилення ролі держави у підготовці пускових механізмів ринкової інфраструктури та розвитку конкуренції. У багатьох зарубіжних країнах державне управління активно бере участь у регулюванні соціально-економічного розвитку регіонів.

Тривалий час більшість вчених та спеціалістів розглядали економіку регіону як об'єкт державного управління державних органів влади. Вважалось, що регіональні органи влади практично не мають займатись питаннями стратегічного управління економічним розвитком.

Модель державного управління, яка склалась в Україні у перехідний період, базується на домінуванні державних органів влади у вирішенні питань регіонального економічного розвитку, не відповідає сучасним тенденціям у цій сфері. Як показала практика останніх років, недостатньо вдосконалювати механізми державного управління лише на державному рівні. Вітчизняні регіони характеризуються віддаленістю від центра і не можуть ефективно функціонувати у ринковому просторі тільки на основі загальнодержавних законів у режимі саморегулювання без урахування регіональних особливостей. Виняткова важливість вибору кластерних моделей регулювання соціально-економічного розвитку регіонів висуває цю проблему до розряду тих, що мають державне значення.

Все це обумовлює актуальність дослідження проблеми удосконалення державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону, як в теоретичному, так і в прикладних аспектах.

Суттєвий внесок у теоретичне обґрунтування проблеми дисертаційної роботи зробили вчені: О.Амосов, В.Бурега, О. Васильєва, П.Гаман, Н.Діденко, М.Долішній, В.Іляшенко, В.Іллюшенко, В.Керецман, А.Кирилюк, Ю.Комар, М.Корецький, О.Коротич, Н.Клименко, В.Кравців, В.Лобас, Ю.Макогон, С.Марова, О.Мельніков, О.Нижник, В.Пілюшенко, С.Поважний, І.Рожкова, А.Стойка, В.Токарева, О.Федорчак, О.Черниш, О.Чилікін, А.Халецька, І.Хожило та інші. У працях зарубіжного вченого М.Портера та вітчизняного О.Соколенка розроблені та адаптовані основні теоретичні здобутки стосовно процесів кластеризації, зокрема і організації регіональних кластерів.

Незважаючи на те, що питання державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону розробляється багатьма вченими, питання розробки дієвих механізмів такого регулювання на основі детального аналізу проблем і перспектив регіону нині залишаються без належного осмислення і методичного забезпечення. У зв'язку з цим виникає необхідність поглибленого вивчення сутності державних механізмів регулювання, пошуку ефектів методологічних прийомів реалізації таких механізмів у межах регіону.

Дискусійними і маловизначеними залишаються проблеми, пов'язані з недостатнім дослідженням механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом відходження від галузевого до кластерного управління економікою регіону.

Актуальність і недостатня розробленість проблем державного регулювання соціально-економічним розвитком регіону слугували підставою для вибору теми та проведення цього дослідження на прикладі Черкаського регіону.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведені автором дослідження є складовою частиною комплексних науково-дослідних робіт, що виконувались в Черкаському державному технологічному університеті за темами «Регіональні аспекти інноваційної та інвестиційної діяльності та їх роль у вирішенні соціально-економічних проблем регіону» (номер державної реєстрації 0106U004488, 2009 р.), особистий внесок автора полягає в розробці методичних підходів до розробки механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону, використання яких дало змогу обґрунтувати роль методів державного регулювання в цьому процесі; «Регулювання сталого розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформаційних змін» (номер державної реєстрації 0111U002933, 2012 р.), особистий внесок автора – розроблено методологію аналізу економічного розвитку регіонів з метою розробки дієвих механізмів державного регулювання та механізм стратегічного планування як елемент державного управління; «Економічні основи модернізації регіональних господарських комплексів в інвестиційно-інноваційному напрямі» (номер державної реєстрації

0112U001704, 2012 р.) особистий внесок автора – запропоновано модель результативного державного управління розвитком регіону, що реалізується на основі розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону; «Муніципальне управління регіонів на основі капіталізації активів території» (номер державної реєстрації 0113U003347, 2013 р.) авторський внесок – розробка методики ідентифікації наявних в регіоні економічних кластерів та визначення їх меж.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування, розробка та застосування науково-методичних підходів щодо шляхів удосконалення державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіонів на засадах кластерної структуризації.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність постановки і вирішення таких задач:

- розвинути понятійно-категоріальний апарат концепції державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку в регіоні;
- розглянути найважливіші напрями державного регулювання соціально-економічного розвитку;
- провести систематизацію підходів, цілей, форм, функцій і стадій механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності;
- розглянути напрями державної підтримки кластерних структур на регіональному рівні;
- запропонувати науково-методологічний підхід щодо прийняття державно-управлінських рішень стосовно соціально-економічного розвитку регіону;
- сформулювати поняття регіонально-інвестиційної політики;
- систематизувати інструменти впливу регіональної інвестиційної політики на приватні інвестиційні рішення;
- сформулювати модель результативного державного управління соціально-економічним розвитком регіону;
- розробити пропозиції щодо удосконалення діяльності виконавчих органів влади регіонів;
- запропонувати науково-методичний підхід щодо оцінювання діяльності структурних підрозділ і співробітників виконавчих органів державної влади регіонів;
- запропонувати принципову схему кластерної бізнес-асоціації регіону;
- сформулювати основні принципи функціонування кластерної бізнес-асоціації.

Об'єктом дослідження є державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Предметом дослідження є державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону та шляхи його удосконалення.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні того, що за ринкових умов господарювання в демократичній країні державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону розглядається як цілеспрямовані дії регіональних органів влади, а регіональна економічна політика як синонім державного управління економічного розвитку регіону регіональними органами влади і не включає економічну політику державних органів влади.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальних і спеціальних методів, які відповідають меті й завданням наукового дослідження: гносеологічний аналіз – для теоретико-методологічного та порівняльного аналізу джерел при визначенні сутнісних характеристик ключових понять дослідження; системно-аналітичний – для аналізу законодавчих нормативних документів; функціонально-структурний – при дослідженні функціонування органів державної виконавчої влади та регіональних органів влади.

Інформаційною базою дослідження є наукова монографічна література з питань теорії і практики державного регулювання, організаційного розвитку, чинне законодавство України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Черкаської обласної державної адміністрації. Джерелами первісної інформації є матеріали досліджень, проведених за участю автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні, розробці та застосуванні науково-методичних підходів щодо шляхів удосконалення державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіонів на засадах кластерної структуризації. Результати, що характеризують наукову новизну роботи, є такі:

вперше:

- визначено, що найважливішим напрямом державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом кластерної структуризації є стимулювання інвестиційного попиту через державні інвестиції. Важливим напрямом державної підтримки кластерних структур на регіональному рівні має виступати також стимулювання впровадження міжнародних стандартів ISO серії 9000 на підприємствах, що входять до складу кластерів. Державна кластерна політика вимагає також формування нового природоохоронного регіонального законодавства. У зв'язку з цим, важливим завданням регіональних органів державної влади є застосування сучасних, міжнародно визначених методів екологічного сертифікування та аудиту, впроваджуючи міжнародний стандарт ISO 14000;

- запропоновано науково-методологічний підхід щодо прийняття державно-управлінських рішень стосовно соціально-економічного розвитку

регіону, який включає декілька етапів, а саме: проведення аналізу статистичних даних минулих років, що відображають основні компоненти соціально-економічного розвитку регіону; прогнозування соціально-економічного розвитку регіону за інерційним сценарієм; проведення SWOT-аналізу регіону з метою встановлення ключових конкурентних переваг і конкурентних недоліків регіону у соціально-економічній сфері; формування державно-управлінського рішення стосовно розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону і цілеспрямованого формування кластерів і визначення їх меж;

- сформовано модель результативного державного управління соціально-економічним розвитком регіону, яка базується на таких принципах як: пов'язаність зі стратегічним планом соціально-економічного розвитку регіону; пріоритет цілей при організації діяльності і прийнятті рішень, предметом контролю виступають результати діяльності, а не процес; обов'язковий зовнішній контроль у формі зворотного зв'язку; відбувається децентралізація рівнів прийняття управлінських рішень; досягається найбільш оптимальне використання ресурсів.

удосконалено:

- концептуальну схему механізму державного регулювання інвестиційного потенціалу регіону, який може бути реалізований на основі ресурсів, що безпосередньо знаходяться під контролем і в розпорядженні державної обласної адміністрації, або опосередковано, коли потрібно спрямувати у визначеному напрямі інвестиційні потоки, які адміністрація не контролює, але може за допомогою спеціальних прийомів і способів домогтися бажаного рівня їх використання;

- методичний підхід щодо оцінювання діяльності структурних підрозділів і співробітників виконавчих органів державної влади регіону залежно від досягнутих результатів державного управління. Досягнення цілей річного плану діяльності виконавчих органів державної влади регіону розглядається як результат реалізації цілей усіх його підрозділів і співробітників, а результативність роботи фахівців оцінюється не тільки через досягнення персональних трудових цілей, але й через показники реалізації цілей відповідного структурного підрозділу і досягнення цілей виконавчих органів державної влади регіону. Таке бачення проблеми дає можливість у рамках єдиного науково-методичного підходу оцінювати як результативність роботи структурних підрозділів виконавчих органів державної влади регіону, так і ефективність діяльності всієї організації і фахівців;

- діяльність виконавчих органів державної влади регіону за рахунок запропонованої системи планування їх діяльності яка ґрунтується на таких принципах як: принцип науковості планування; принцип комплексності; принцип інформативності; принцип гнучкості; принцип точності; принцип

участі та оптимальності. Система планування діяльності є сукупністю взаємовідносин у виконавчих органів державної влади регіону між структурними підрозділами з питань підготовки і затвердження планів, пов'язаних з досягненням цілей державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону;

- принципovu схему кластерної бізнес-асоціації, що є універсальною і через це може застосовуватися для формування будь-якого кластера в будь-якому регіоні України і яка є основним механізмом реалізації кластерних ініціатив в регіоні, що забезпечуватиме найбільш ефективну взаємодію між промисловими підприємствами, науково-дослідними центрами, освітніми установами і органами влади;

дістали подальшого розвитку:

- терміни, які використовуються в дослідженні, а саме: сучасне державне управління, як результативне державне управління, складовими елементами якого є: система постановки цілей; делегування повноважень і відповідальності; перехід від управління доручень до управління на основі функцій; бюджетування; підготовка кадрів, а також система бюджетування орієнтованого на результат (БОР), як прогресивніша – порівняно з витратним методом – методологія підготовки і виконання бюджету, де акцент переноситься з витрат на результати;

- напрями державного регулювання соціально-економічного розвитку, які можуть здійснюватися на всіх трьох рівнях державного управління – державному, регіональному і муніципальному, є розширення інвестицій, які впливають не тільки на сукупну пропозицію, але й на розширення сукупного попиту, у зв'язку з чим проведено систематизацію підходів, цілей, форм, функцій і стадій механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, а також запропоновано багаторівневу класифікацію методів державного регулювання інвестиційної діяльності»;

- поняття регіональної інвестиційної політики, як системи цільових орієнтирів, інститутів, механізмів та інструментів, що визначають напрям інвестицій і прийняття інвестиційних рішень, які в умовах ринкових відносин повинні бути спрямовані на забезпечення сталого розвитку регіонів та господарюючих суб'єктів, розташованих на їх території, у режимі розширеного відтворення, за умови підвищення частки приватних і зовнішніх інвестицій, а також коштів акціонерних заощаджень в їх загальнодержавному обсязі;

- інструменти впливу регіональної інвестиційної політики на приватні інвестиційні рішення, які розділені на три групи: макроекономічні, мікроекономічні та інституційні. Така класифікація може стати основою побудови системи впливу регіональної інвестиційної політики на ухваленні рішення в управлінні інвестиційними процесами на різних рівнях;

- основні принципи функціонування кластерної бізнес-асоціації, такі як: добровільність входження членів; проєктоорієнтоване управління; інформаційна прозорість діяльності; фокусування на інноваціях; співфінансування реалізації проєктів з боку виконавчих органів державної влади регіону; самофінансування офісу кластерної бізнес-асоціації за рахунок набору послуг, що надаються його працівниками учасникам кластера; систематичний обмін інформацією між учасниками.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що головні теоретичні положення дисертації складають основу для практичного вдосконалення й реалізації механізмів державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів на основі кластерного підходу. Результати дослідження допомагають суб'єктам державного управління здійснювати ефективно регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Викладені в роботі наукові результати були впроваджені в діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації – при розробці Обласної програми „Будуємо нову Черкащину” на 2011-2015 роки та Довгострокової програми залучення інвестицій в економіку Черкаської області у період 2011-2015 років (довідка № 183/01-3 від 21.05.2012 р.).

Департаменту економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації при розробці „Стратегії розвитку Черкаської області до 2020 року” (довідка № 116/01-2 від 12.03.2013 р.); ТОВ „Базіс Бус” (довідка № 107 від 19.11.2013 р.), ТОВ „Скай Груп” (довідка № 36/8 від 07.02.2014 р.); ТОВ „ЛВ Транс-логістик” (довідка № 257 від 05.10.2013 р.), ТОВ „Inter Avto 1” (довідка № 316-01-2 від 15.01.2014 р.); ПП „Сінхрон-Сервіс” (довідка № 178-05-04/1 від 08.09.2013 р.).

Основні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету при підготовці лекцій та практичних занять з дисциплін „Регіональна економіка”, „Державне регулювання економіки”, „Управління проєктами”, а також в процесі дипломного проєктування (довідка № 437/01-11.02 від 03.10.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторські розробки щодо удосконалення механізму державного регулювання соціально-економічним розвитком регіону, а опубліковані наукові праці містять положення, висновки та пропозиції, сформульовані особисто автором, і відображають його конкретний внесок в розвиток сучасної економічної науки. Особистий внесок автора у спільних наукових роботах відображено у списку наукових праць, опублікованих за темою дисертації.

Наукові положення, висновки й рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи викладені, обговорені та отримали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: ІХ міжнародної науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 6-8 жовтня 2010 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції „Сучасний університет: перспективи розвитку” (м. Черкаси, 18-21 жовтня 2010 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції „Актуальні проблеми сучасної науки” (м. Київ, 19-21 жовтня 2010 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції „Актуальні питання реформування управління економікою” (м. Миколаїв, 25 листопада 2010 г.); міжнародній Інтернет-конференції студентів та молодих вчених „Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність” (м. Харків, 10 грудня 2010 р.); VIII міжнародній науково-практичній конференції „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю” (м. Черкаси, 18-20 травня 2011 р.); VII міжнародній науково-практичній конференції „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції” (м. Черкаси, 1-7 вересня 2011 р.); XII міжнародній науково-практичній конференції „Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 5-7 жовтня 2011 р.); VIII міжнародній науково-практичній конференції „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції” (м. Черкаси, 12-15 вересня 2012 р.); XIII міжнародній науково-практичній конференції „Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 10 листопада 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції „Теорія та практика управління економічним розвитком” (м. Київ, 22-24 листопада 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції „Актуальні проблеми фінансової системи України” (м. Черкаси, 18–19 квітня 2013 р.); IX міжнародній науково-практичній конференції „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції” (м. Черкаси, 1-6 жовтня 2013 р.); IV міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції молодих вчених, аспірантів і студентів „Європейська модель розвитку держави: стратегічні пріоритети та інноваційні рішення” (м. Донецьк, 21 березня 2014 р.); XI міжнародній науково-практичній конференції „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю” (м. Черкаси, 10-11 квітня 2014 р.).

Публікації матеріалів дослідження. Основні наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано в 39 наукових працях загальним обсягом 32,04 друк. арк., з яких особисто автору належать 31,01 друк. арк., у тому числі 1 одноосібна монографія, розділ у колективній

монографії, 18 статей в наукових фахових виданнях України, 4 статті в іноземних виданнях, 15 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'ятьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації - 385 сторінок друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 20 рисунків на 10 сторінках, 45 таблиць на 33 сторінках, 5 додатків на 8 сторінках. Список використаних джерел складається з 317 джерел, які наведено на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретичні основи державного управління в ринковій моделі господарювання**» розглянуто особливості державного управління в ринковій моделі господарювання, державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону, принципи та механізми державного регулювання інвестиційним процесом як одним із головних факторів соціально-економічного розвитку регіону.

Визначено особливості, властиві «новому державному управлінню»: цілям державного управління властиві певні проблеми; клієнти не висувають претензій до якості послуг державного управління; держава має в своєму розпорядженні унікальний ресурс – можливість примусу; органам державної влади властива низька схильність до змін, що робить необхідним зовнішнє оцінювання діяльності органів виконавчої влади з боку клієнтів.

У зв'язку з цим, дістали подальшого розвитку терміни, що використовуються в дослідженні, зокрема: сучасне державне управління, як результативне державне управління, складовими елементами якого є система постановки цілей; делегування повноважень і відповідальності; перехід від управління доручень до управління на основі функцій; бюджетування; підготовка кадрів, а також система бюджетування орієнтованого на результат (БОР), як прогресивніша – порівняно з витратним методом – методологія підготовки і виконання бюджету, де акцент переноситься з витрат на результати.

Визначено, що відповідно до управлінських принципів приватного бізнесу основою для соціально-економічного розвитку країни та її регіонів повинна стати чітко побудована система індикативного державного планування, що складається із стратегічного і тактичного планування, у зв'язку з цим виділено три етапи діяльності органів державної влади: планування діяльності, ресурсів, результатів; виконання діяльності, ресурсів, результатів; звітність за діяльність, ресурси, результати.

Зроблено висновок, що результативне державне управління є основним механізмом реалізації стратегій розвитку країни та її регіонів.

Запропоновано систематизацію методів соціально-економічного розвитку регіону на засадах відомих принципів в класифікації, а саме: державного регулювання попиту і державного регулювання пропозицій (рис.1), як база для визначення методів державного регулювання соціально-економічним розвитком регіону в дослідженні.

Визначено, що під державним регулюванням соціально-економічного розвитку регіону розуміються цілеспрямовані дії регіональних органів влади, які використовують у своїй діяльності методи грошово-кредитної політики; розширення інвестицій; контроль над цінами; скорочення витрат виробництва; державні закупівлі, а також нормативно-правові й інституційні методи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону, що забезпечують стимулювання сукупного попиту і пропозиції (табл. 1).

Таблиця 1

Методи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни

Методи регулювання	Бюджетно-податкова політика	Нормативно-правові та інституційні методи
Розширення інвестицій	1. Податкові пільги 2. Державні інвестиції 3. Управління науково-технічним комплексом 4. Субсидіювання частини процентної ставки 5. Надання державних гарантій 6. Інвестиційний податковий кредит	1. Залучення заощаджень у реальний сектор економіки 2. Приватно-державне партнерство 3. Управління науково-технічним комплексом
Контроль над цінами	1. Субсидіювання цін 2. Гарантування виробникам рівня продажних цін	1. Обмеження цін на продукцію державних підприємств 2. Державне регулювання цін
Скорочення витрат виробництва	1. Субсидіювання цін на енергетичні ресурси і транспорт 2. Розвиток матеріальної інфраструктури (дороги, комунальні послуги, газопостачання й ін.)	1. Регульовальний вплив на загальний рівень заробітної плати 2. Розвиток матеріальної інфраструктури (дороги, комунальні послуги, газопостачання й ін.)
Державні закупівлі	1. Закупівлі товарів і послуг з боку органів державної влади	

Доведено, що найважливішим напрямом державного регулювання соціально-економічного розвитку, який може здійснюватися на всіх трьох рівнях державного управління – державному, регіональному і муніципальному, є розширення інвестицій, які вливають не тільки на сукупну пропозицію, але й на розширення сукупного попиту.

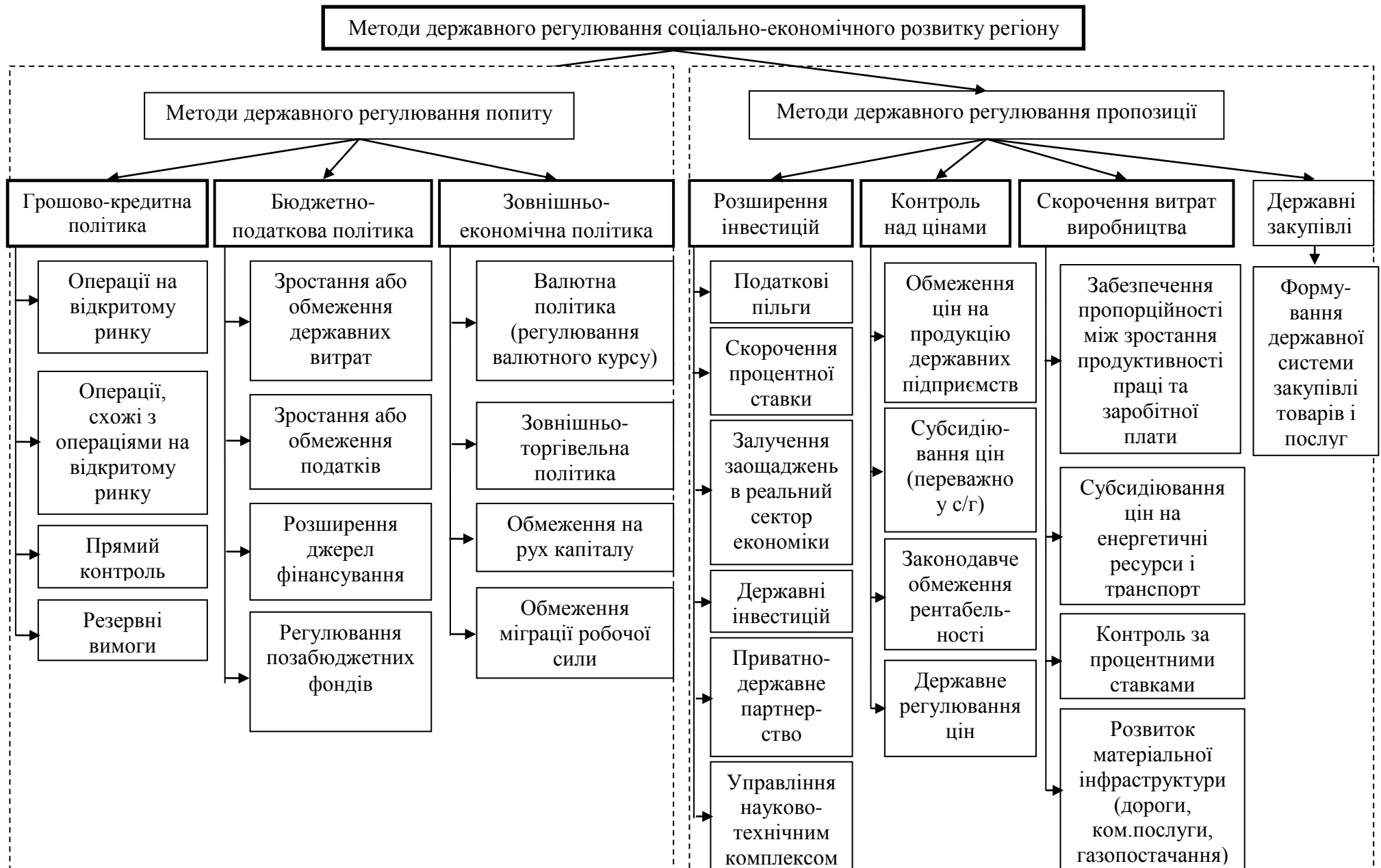

Рис.1. Методи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону

Визначено, що механізм державного регулювання інвестиційних процесів являє собою сукупність інструментів і методів впливу держави на інвестиційну політику суб'єктів господарювання і поділяються на три групи: макроекономічні, мікроекономічні та інституційні, у зв'язку з чим проведено систематизацію підходів, цілей, форм, функцій, методів і стадій механізму державного регулювання інвестиційної діяльності (рис.2).

Рис.2. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності

Аналіз механізму державного регулювання інвестиційної діяльності дозволив зробити висновок, що на сьогоднішній день єдиної класифікації методів державного регулювання не існує, що дало підстави запропонувати багаторівневу класифікацію методів державного регулювання інвестиційної діяльності (рис. 3).

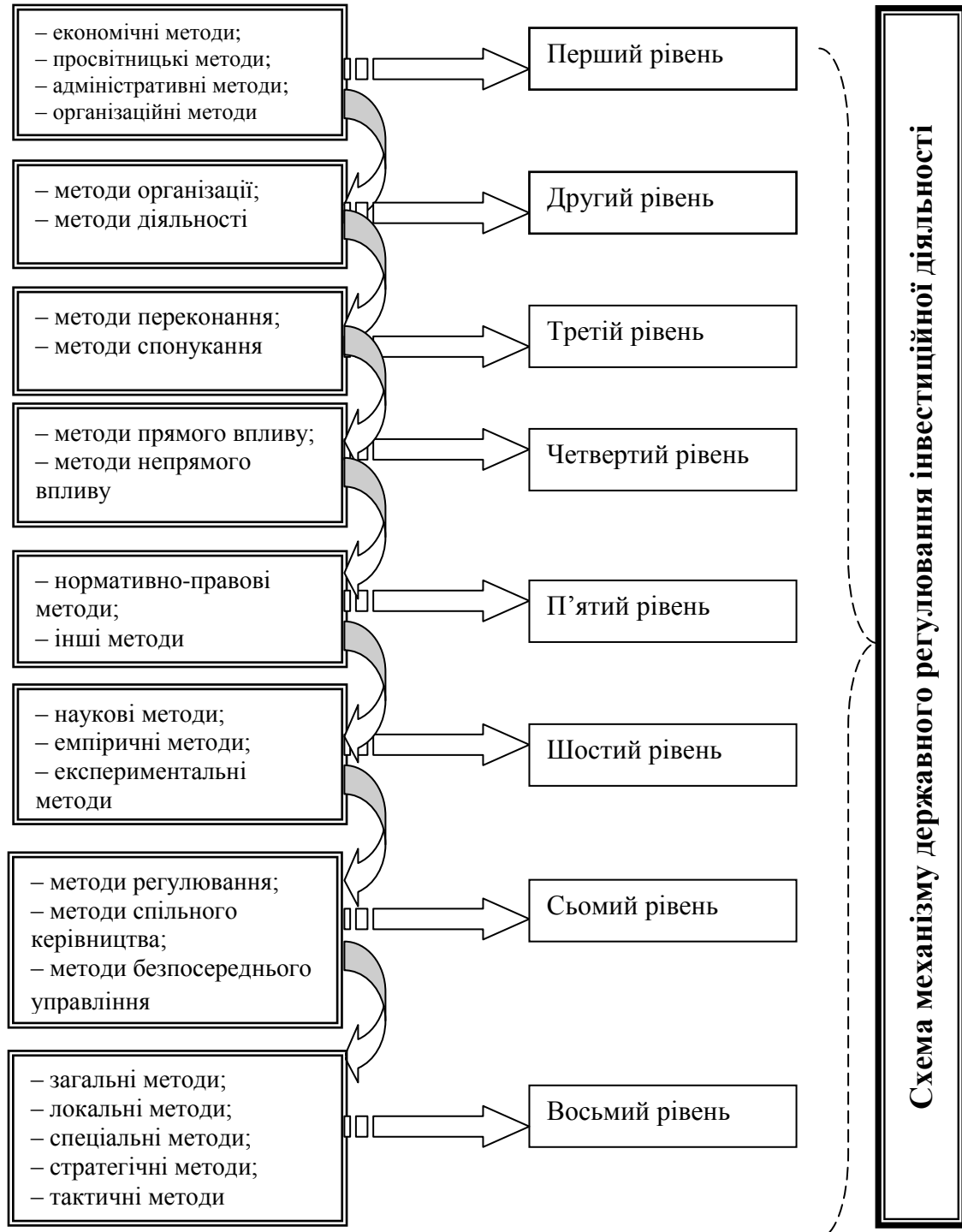

Рис. 3. Класифікація методів державного регулювання інвестиційної діяльності

Визначено роль держави в інвестиційному процесі, яка полягає в постійному цілеспрямованому втручанні в процеси інвестування для забезпечення своєчасної координації та усунення негативних наслідків зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть негативно вплинути на інвестиційну діяльність, визначення причин її виникнення і прийняття відповідних заходів щодо їх усунення.

Аналіз принципів інвестиційної політики показав, що деякі принципи швидше відносяться не до принципів взаємодії учасників цієї політики, а до імперативів, а перелік принципів не є достатнім, що дозволило запропонувати такі принципи, як: пріоритет державної підтримки інвесторів, які забезпечують розвиток і реалізацію конкурентних переваг територій; балансування інтересів держави та інших учасників інвестиційної політики.

Запропоновано уточнений і доповнений склад загальних принципів розробки та реалізації інвестиційної політики: системності; комплексності; публічності; єдності дій різних рівнів влади; та специфічних: ефективного використання інвестицій; прозорості інвестиційних потоків і програм; націленості на вирішення пріоритетних соціально-економічних завдань; посилення ролі інноваційної складової цілей і завдань інвестиційної політики; розміщення бюджетних капітальних вкладень переважно на комерційній основі; вибіркового підходу до територій; єдності інвестиційної, структурної, соціальної політики; відповідності бюджетних зобов'язань та їх ресурсного забезпечення; необхідного і достатнього розмаїття форм та інструментів політики; забезпечення моніторингу процесів і результатів реалізації інвестиційної політики (рис.4).

У другому розділі **«Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом кластерної структуризації»** розглянуто регіон – як об'єкт державного управління, використання кластерного підходу як механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону, зарубіжний досвід функціонування державних механізмів регулювання соціально-економічного розвитку шляхом кластерної структуризації.

Доведено, що регіон, як об'єкт державного управління, є підсистемою держави, складається з окремих елементів, які покликані забезпечити власну життєдіяльність регіону. Одночасно він виступає як суб'єкт самоврядування на рівні власної життєдіяльності в межах компетенції, визначеної законодавством України про розмежування повноважень між суб'єктами України і центром. Кожний регіон відрізняється своєю економічною і соціальною структурою, а також роллю у вирішенні регіональних і загальнодержавних завдань.

Рис. 4. Система принципів розробки та реалізації державної інвестиційної політики

Визначено характерні відзнаки сучасного регіону такі як: поліструктурність, багатокомпонентність, віртуальний регіональний простір і багатоцільовий характер соціально-економічного розвитку (рис.5).

Розглянуто різні визначення поняття «регіон», які даються залежно від науки, яка його розглядає.

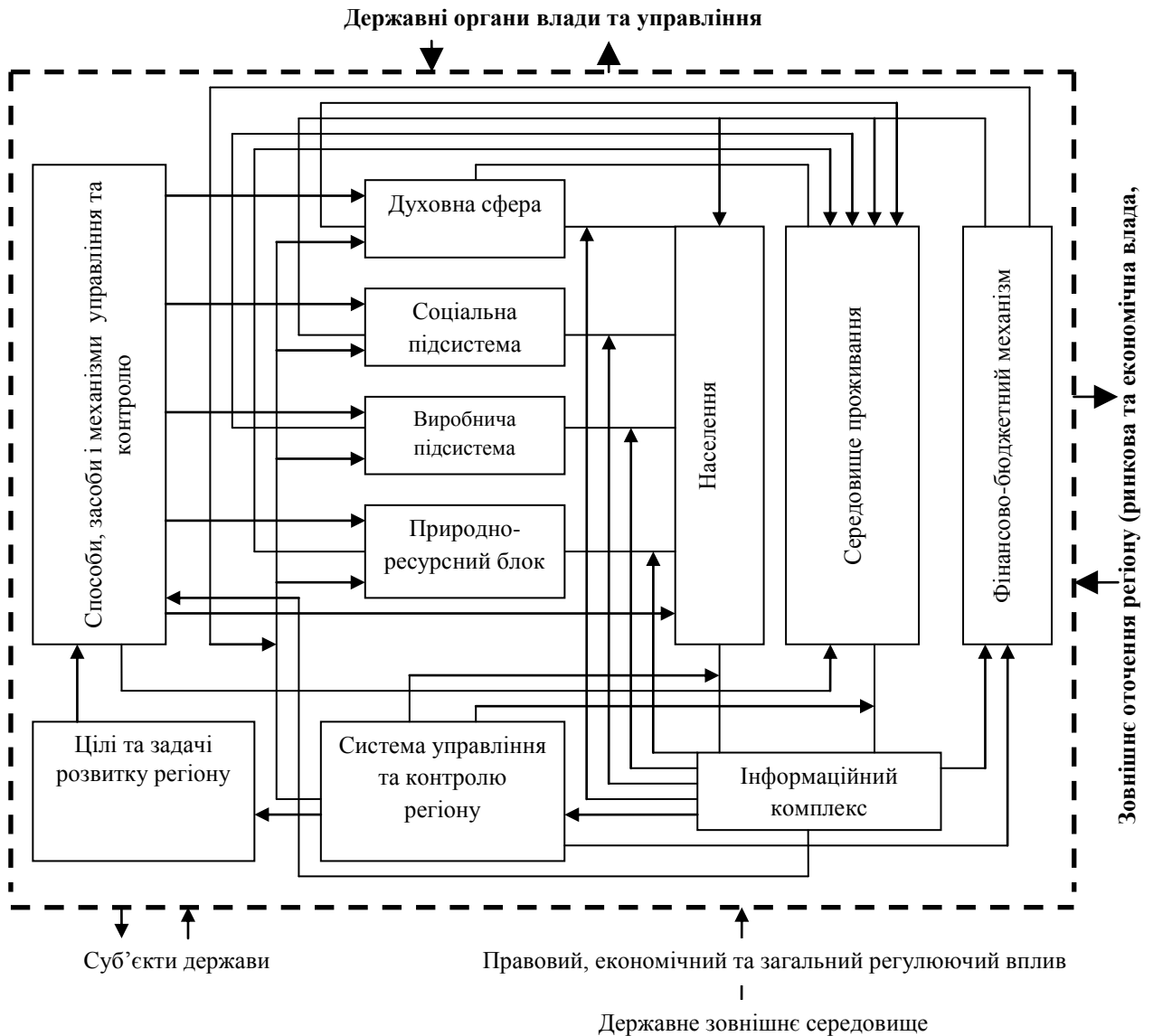

Рис. 5. Модель регіону як об'єкта державного управління і суб'єкта самоврядування

Аналіз наукових поглядів на визначення регіону дав змогу сформулювати авторське бачення цього явища, а саме: регіон – це частина території країни, що є великим суб'єктом держави, цілісна структура, що володіє спільністю правових і соціально-економічних умов і відрізняється цим від інших регіонів, виступає відносно самостійним суб'єктом економічних відносин як усередині країни, так і на міжнародному рівні і характеризується високим ступенем відкритості і соціально-економічних відносин.

Встановлено, що держава повинна відігравати роль своєрідного каталізатора соціально-економічного розвитку регіону і за допомогою відповідних державних механізмів роботи вплив на цей розвиток, для чого необхідно сформулювати пріоритети державної політики на засадах заохочення

ідеології розвитку, посилення конкуренції на внутрішньому ринку, стимулювання виробництва інновацій.

Доведено, що ефективними державними інструментами, який сприяє соціально-економічному розвитку не тільки країни але і регіонів, є кластери.

Визначено, що однією з відмінних ознак кластерів виступає принцип територіальної локалізації, який сприяє обміну ідеями, інформацією про нові технології між учасниками. Ось чому кластерні ініціативи розвиваються, перш за все на рівні регіону.

Встановлено, що найбільш значущий учасник кластера – держава, в особі регіональної адміністрації, в силах якої ускладнити життя або, навпаки, створити кластеру сприятливі умови для розвитку. У зв'язку з цим визначено авторське поняття кластеру, таке як: мережі незалежних організацій (постачальники, виробники, освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні організації), що локалізовані у певному регіоні, пов'язані між собою за допомогою ланцюжка додавання вартості та здійснюють експорт своїх товарів та послуг за межі регіону.

Встановлено найважливішу особливість кластерів, а саме участь у їхньому складі малих підприємств. Базовою основою для міжфірмової кооперації малих підприємств є горизонтальний принцип співпраці, коли приблизно однакові за своїми виробничими потужностями малі підприємства об'єднуються для збільшення спеціалізації і конкурентоспроможності.

Визначено роль великого бізнесу в процесі утворення кластерів яка полягає в залученні малих і середніх підприємств для налагодження виробництва на основі тісної кооперації і субконтрактційних зв'язків при активній діловій та інформаційній взаємодії. Взаємодія великого і малого бізнесу в кластері забезпечується зокрема аутсорсингом.

Доведено, що процес появи великої кількості малих підприємств прямо залежить від державної соціально-економічної політики і стратегії регіональних органів влади. Сприятливим середовищем для розвитку малого підприємства сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень у міський бюджет, служать основою для конструктивного діалогу між представниками недержавного сектору і державного.

Встановлено, що розробка кластерної політики стала невід'ємною частиною регіональної політики зарубіжних країн. Кожен кластер не тільки робить безпосередній внесок в продуктивність на рівні регіону, але може вливатись на продуктивність інших кластерів, у зв'язку з чим удосконалення кластерів вимагає усвідомлення наявності кластера з подальшим удосконаленням перешкод, подолання обмежень і несприятливих впливів, що знижують продуктивність кластера та його оновлення.

Визначено, що регіональна влада може залучатися в політику розвитку кластерів у регіоні шляхом субсидування або надання гарантій на розробку технологій.

Переваги кластерного підходу для регіональних урядів зарубіжних країн полягають у тому, що він дозволяє комплексно, систематично розглядати ситуацію в групі взаємопов'язаних підприємств, що відносяться до різних галузей.

Як показано, проведено вивчення світового досвіду, кластери забезпечують соціально-економічний розвиток регіонів в трьох напрямках: створюють можливості для інноваційного та виробничого зростання; сприяють підвищенню продуктивності праці в регіоні; стимулюють і полегшують формування нового бізнесу, в тому числі малого.

Зроблено висновки, що кластерна політика, як складова соціально-економічної політики держави, з одного боку, повинна включати в себе систему взаємопов'язаних дій держави і регіональних органів влади, а також органів місцевого самоврядування, а з іншого боку, повинна змінювати мережу взаємозв'язків між учасниками кластеру, з метою спрощення доступу до нових технологій, розподілу ризиків у різних формах спільної діяльності, спільного використання знань, прискорення процесів навчання, зниження транзакційних витрат у різних галузях за рахунок збільшення довіри між учасниками кластеру.

Зроблено висновок, що стимулювання інвестиційного попиту через державні інвестиції є найважливішим напрямом державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом кластерної структуризації. Основним, суттєвим напрямом державної підтримки кластерних структур на рівні регіонів має виступати також стимулювання впровадження на підприємствах, що входять до складу кластерів міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Визначено, що формування нового природоохоронного регіонального законодавства вимагає державна кластерна політика. Таким чином, важливим завданням регіональних органів державної влади є створення умов широкого застосування сучасних, міжнародно визначених методів екологічного сертифікування та аудиту, впроваджуючи міжнародний стандарт ISO 14000, підприємствами і організаціями, що створюють кластери.

Встановлено, що найбільш критичним для розвитку кластерів стає високоспеціалізована робоча сила, в зв'язку з цим зусилля регіонального уряду повинні бути спрямовані на її появу в регіоні. При цьому маються на увазі інвестиції в людський капітал, в тому числі професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації персоналу, в удосконаленні організації і збагачення змісту праці, а також в охорону праці та здоров'я

працівників. Все це вимагає значної уваги з боку регіональних органів державної влади, розвитку системи професійної освіти в регіоні.

У третьому розділі «**Методологія дослідження державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку**» представлено методологію і практику діагностики соціально-економічного розвитку регіону, методологію і практику стратегічного планування соціально-економічного розвитку, основні елементи концепції стратегії соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Черкаського регіону).

Доведено, що діагностика соціально-економічного розвитку регіону є необхідною для державних органів влади з метою налагодження механізму управління, а саме розробки і реалізації регіональної соціально-економічної політики, оцінювання рівня соціально-економічного розвитку, оцінювання діяльності посадових осіб регіонального управління.

Запропоновано науково-методологічний підхід щодо прийняття державно-управлінських рішень для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, який включає наступні етапи: проведення аналізу статистичних даних минулих років, що відображають основні компоненти соціально-економічного розвитку регіону; прогнозування соціально-економічного розвитку регіону за інерційним сценарієм; проведення SWOT-аналізу регіону з метою встановлення ключових конкурентних переваг і конкурентних недоліків регіону у соціально-економічній сфері; формування державно-управлінського рішення стосовно розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону (рис.6).

Визначено основні етапи розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону, а саме: визначення бачення і місії регіону в цілому, на основі чого формулюються стратегічні цілі за економічним і соціальним напрямками його розвитку; причому система цілей першого рівня формується на основі місії регіону, а система цілей другого рівня – на основі результатів комплексної діагностики соціально-економічного розвитку регіону; вибір показників результативності досягнення цілей першого і другого рівнів; визначення інтегрального показника; визначення пріоритетів в соціально-економічному розвитку регіону; формування варіантів сценаріїв соціально-економічного розвитку регіону; оцінювання результатів прогнозу і, в разі потреби, коригування цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Встановлено, що стратегія розвитку регіону в широкому сенсі означає, по-перше визначення пріоритетних напрямів і областей діяльності регіону в довгостроковій перспективі і, по-друге, визначення способів і шляхів досягнення поставлених цілей. У зв'язку з цим на прикладі Черкаського регіону було розроблено Концепцію регіонального розвитку.

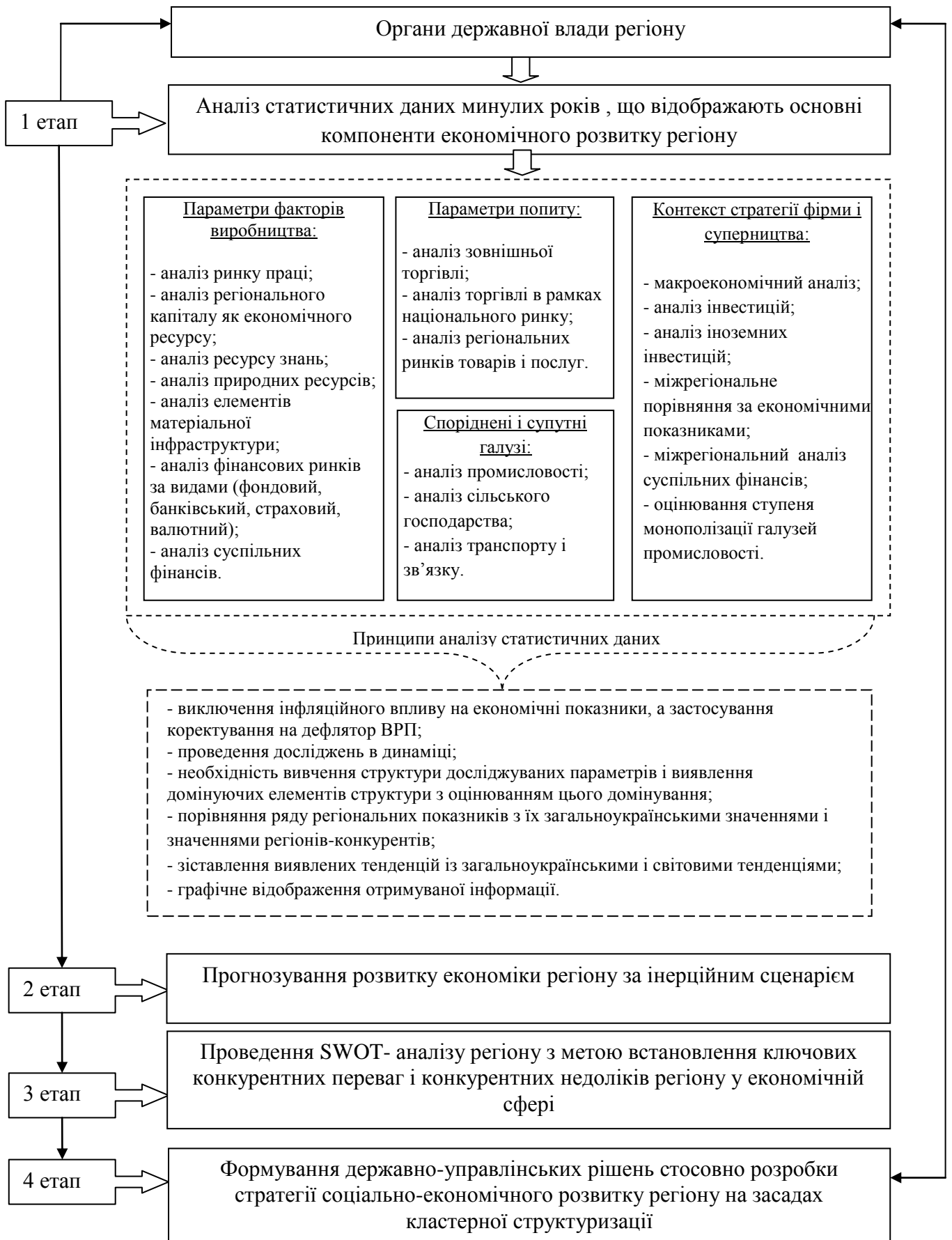

Рис. 6. Методологія розробки державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону

Запропонована Концепція передбачає такі елементи: втілення бачення розвитку регіону в реальність; з'єднання стратегії з оперативною діяльністю; з'єднання стратегії з вартісними факторами; формування філософії розвитку і змін; формування зворотнього зв'язку.

Визначено стратегічні цілі державної політики Черкаського регіону, а саме: створення конкурентоспроможної інвестиційно-привабливої економіки за рахунок економічного зростання всіх галузей економіки, переважно на інноваційній основі, усунення структурних диспропорцій; побудова ефективної інфраструктури інвестиційної діяльності, що сприяє економії витрат і зниження інвестиційних ризиків; стимулювання довгострокових інвестиційних вкладень; підвищення конкурентоспроможності продукції що випускається; збереження і розвиток передових наукових шкіл, їх кадрового потенціалу; розширення сфери наукових досліджень, які направлені на розвиток техніки, технологій.

Концепція передбачає вирішення таких завдань, як: створення правових та організаційних умов для залучення в регіон кредитно-фінансових ресурсів, технологій для оновлення основних фондів підприємств; залучення коштів у реалізацію ефективних інвестиційних проектів; сприяння розвитку експортного потенціалу підприємств; сприяння підприємствам в розширенні ринків збуту товарів, в адаптації до нових умов і вимог, які висуваються в рамках підготовки до вступу в ЄС; сприяння підприємствам в розширенні коопераційних зв'язків по виробничому і технологічному принципам; розвиток інфраструктури регіону; вдосконалення іміджу Черкаського регіону через підвищення рівня доступності інформації.

Визначення головної мету промислової політики на середньострокову перспективу 2014-2017 роки, де передбачається перехід від галузевої промислової політики до політики конкурентоспроможної промисловості Черкаського регіону. Стратегічна мета державної політики в сфері агропромислового комплексу передбачає створення необхідних організаційно-економічних умов для підвищення стійкості та ефективності агропромислового виробництва і на цій основі насичення ринку продовольством, поліпшення основних соціальних параметрів життя на селі, для чого сформульовані першочергові завдання і пріоритетні напрями формування ефективного механізму господарювання.

У четвертому розділі **«Основні напрями розвитку державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону»** запропонована розробка державного механізму формування активної інвестиційної політики, результативне державне управління як основний напрям сучасної концепції державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону, удосконалення діяльності виконавчих органів державної влади регіону.

Доведено, що для України на сучасному етапі розвитку потрібно побудувати чіткий механізм регулювання інвестиційних процесів, який повинен бути спрямований на підвищення якості життя людини і поліпшення навколишнього середовища. Необхідно вжити заходи прямого державного впливу в системі управління інвестиційною діяльністю в регіонах, оскільки нерегульований рух фінансових потоків забезпечує витік інвестицій із життєзабезпечуючих і промислово-важливих галузей, що веде до диспропорцій соціально-економічного розвитку країни та її регіонів.

Державна інвестиційна політика повинна стати основою для розробки регіональних інвестиційних політик з урахуванням специфіки регіонів. У свою чергу, на їх основі повинні розроблятися державні і регіональні програми. Таким чином будується чітка інвестиційна вертикаль по бюджетах всіх рівнів з прікріпленням до них статей доходів, з одного боку, і контролем за цільовим використанням інвестиційних трансферів, з іншого.

Сформульовано поняття регіональної інвестиційної політики, як системи цільових орієнтирів, механізмів, інструментів та інститутів, що визначають напрям інвестицій і прийняття інвестиційних рішень, які в умовах ринкових відносин повинні бути спрямовані на забезпечення сталого розвитку регіонів та суб'єктів господарювання, розташованих на їх території, у режимі розширеного відтворення, за умови підвищення частки приватних і зовнішніх інвестицій, а також коштів акціонерних заощаджень в їх загальнодержавному обсязі.

Систематизовано інструменти впливу регіональної інвестиційної політики (рис. 7) на приватні інвестиційні рішення, які розділені на три групи: макроекономічні, мікроекономічні та інституційні. Така класифікація може стати основою побудови системи впливу регіональної інвестиційної політики на ухваленні рішення в управлінні інвестиційними процесами на різних рівнях.

Визначено, що розвиток регіонів у значній мірі залежить від його інвестиційного потенціалу та грамотної інвестиційної політики, у зв'язку з чим запропоновано концептуальну схему механізму державного регулювання інвестиційного потенціалу регіону (рис. 8), який може бути реалізований на основі ресурсів, що безпосередньо знаходяться під контролем і в розпорядженні державної обласної адміністрації, або опосередковано, коли потрібно спрямувати у визначеному напрямі інвестиційні потоки, які адміністрація не контролює, але може за допомогою спеціальних прийомів і способів домогтися бажаного рівня їх використання. Кожен інвестиційний потік трансформується в інвестиційний процес, реалізований за встановленими завданнями, які визначаються виходячи з задалегідь розробленої концепції розвитку регіону.

Сформовано модель результативного державного управління соціально-економічним розвитком регіону, яка базується на пов'язаності зі стратегічним

планом соціально-економічного розвитку регіону; пріоритеті цілей при організації діяльності і прийнятті рішень, предметом контролю виступають результати діяльності, а не процес; обов'язковому зовнішньому контролю у формі зворотного зв'язку; децентралізація рівнів прийняття управлінських рішень; досягненні найбільш оптимальному використанні ресурсів (рис 9).

Рис. 7 Система інструментів управління основних підсистем комплексного регіонального інвестиційного механізму

Для удосконалення діяльності виконавчих органів державної влади регіону запропоновано систему планування їх діяльності, яка ґрунтується на таких принципах як: принцип науковості планування; принцип комплексності; принцип інформативності; принцип гнучкості; принцип точності; принцип участі та оптимальності. Система планування діяльності є сукупністю взаємовідносин у виконавчих органів державної влади регіону між

структурними підрозділами з питань підготовки і затвердження планів, пов'язаних з досягненням цілей державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Рис. 8 Концептуальний механізм державного регулювання інвестиційного потенціалу регіону

Удосконалено методичний підхід щодо оцінювання результатів діяльності структурних підрозділів і співробітників виконавчих органів

державної влади регіону залежно від досягнутих результатів державного управління. Досягнення цілей річного плану діяльності виконавчих органів державної влади регіону розглядається як результат реалізації цілей усіх його структурних підрозділів та співробітників, а результативність роботи службовців оцінюється не тільки через досягнення персональних трудових цілей, але й через показники реалізації цілей відповідного структурного підрозділу, а також досягнення виконавчими органами державної влади регіону визначених цілей. Таке бачення проблеми дає можливість у рамках єдиного науково-методичного підходу оцінювати як результативність роботи структурних підрозділів виконавчих органів державної влади регіону, так і ефективність діяльності всієї організації і фахівців.

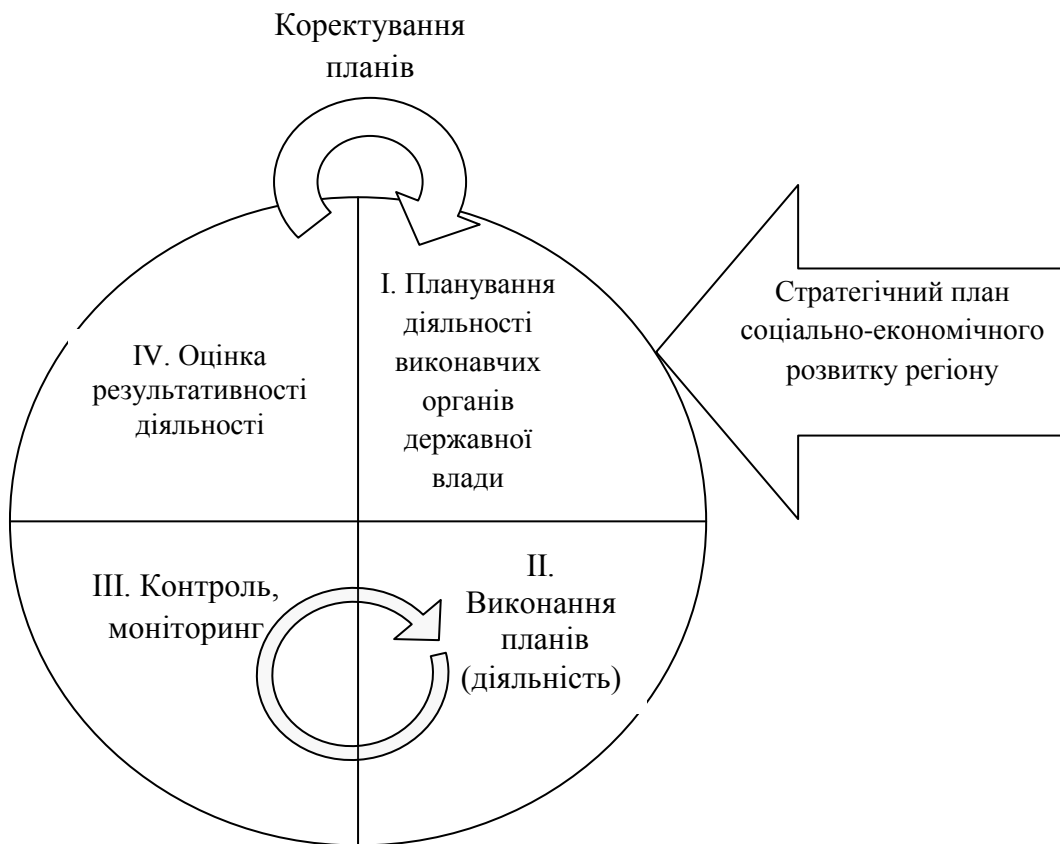

Рис. 9 Модель результативного державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону

Визначено, що запропонований науково-методичний підхід надає можливість впровадження системи оплати праці (преміювання) по результатах з метою стимулювання і підвищення ефективності роботи співробітників і підрозділів виконавчих органів державної влади регіону, що забезпечують досягнення цілей стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону. Крім того, показники результативності праці можуть

використовуватися керівництвом для кар'єрного просування найбільш успішних державних службовців.

У п'ятому розділі **«Концепція цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону – як основа формування стратегії його соціально-економічного розвитку»** запропоновано опорні кластери як основу формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону, принципи формування механізмів виділення кластерів і визначення їх меж в соціально-економічному розвитку регіону, концепцію цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону.

Доведено, що застосовування кластерного методу найбільш актуально саме у державному управлінні на регіональному рівні внаслідок необхідності тісного контакту між учасниками кластера, що передбачає деяке територіальне обмеження. Особливий інтерес концепція державного управління методами кластерного формування соціально-економічного розвитку набуває в світлі посилення ролі зовнішньоторговельної діяльності.

Визначено, що управління зовнішньоекономічним комплексом регіону в разі застосування методу кластеризації зводиться до спільного регулювання соціально-економічних процесів, що протікають у регіоні. У зв'язку з цим регіональна державна адміністрація може здійснювати функції з координування розвитку зовнішньоекономічного комплексу регіону за допомогою здійснення виставкової діяльності, надання податкових гарантій, пільг і субсидій, і цим стимулювати випуск високонкурентної готової продукції чи продукції з більш високим ступенем переробки і не втручатися в рішення проблем більш низького рівня.

Стосовно управлінських регіонів, існує ряд умов, які сприяють, так і негативно впливають на формування кластерів. До позитивних факторів відносяться: технологічна та наукова інфраструктура; психологічна готовність до кооперації, яка заснована на історично-сформованих виробничо-економічних зв'язках. До негативних факторів належать низька якість бізнес-клімату та рівня розвитку асоціативних структур (торгових палат, промислових асоціацій), які справляються із завданням вироблення пріоритетів у соціально-економічному розвитку; де широко використовується короткостроковий горизонт планування, в той час як у випадку кластерного управління реальні вигоди від розвитку кластера з'являється тільки через 5-7 років.

Запропоновано науково-методичний підхід ідентифікації наявних у регіоні кластерів і визначення їх меж. Початковим пунктом цього підходу є визначення ядра кластера, що дає змогу здійснити його ідентифікацію. Ядро кластера зазвичай становлять декілька великих компаній, що виробляють однотипну продукцію. Вони і визначають соціалізацію кластера. Другий компонент кластера – спеціалізовані постачальники виробничих ресурсів;

третій компонент – сполучені галузі: сектор послуг для бізнесу (банківські, правові, консалтингові), сектор транспортно-логістичних послуг, торгівельні компанії; четвертий компонент – підтримувальні галузі: дослідні наукові організації, освітні установи, різні асоціації та організації по співпраці, інститути інфраструктури; п'ятий компонент кластера складається з органів державної влади регіону.

Встановлено, що в Черкаському регіоні визначено два потенційних кластери: хімічний та сільськогосподарський (рис.10). Держава в особі обласної державної адміністрації створює для учасників сільськогосподарського кластера регіону сприятливі умови господарювання, забезпечує створення максимально сприятливих умов для інвестування в сучасні сільськогосподарські технології, зниження земельного податку, податків на майно і прибуток протягом терміну окупності устаткування.

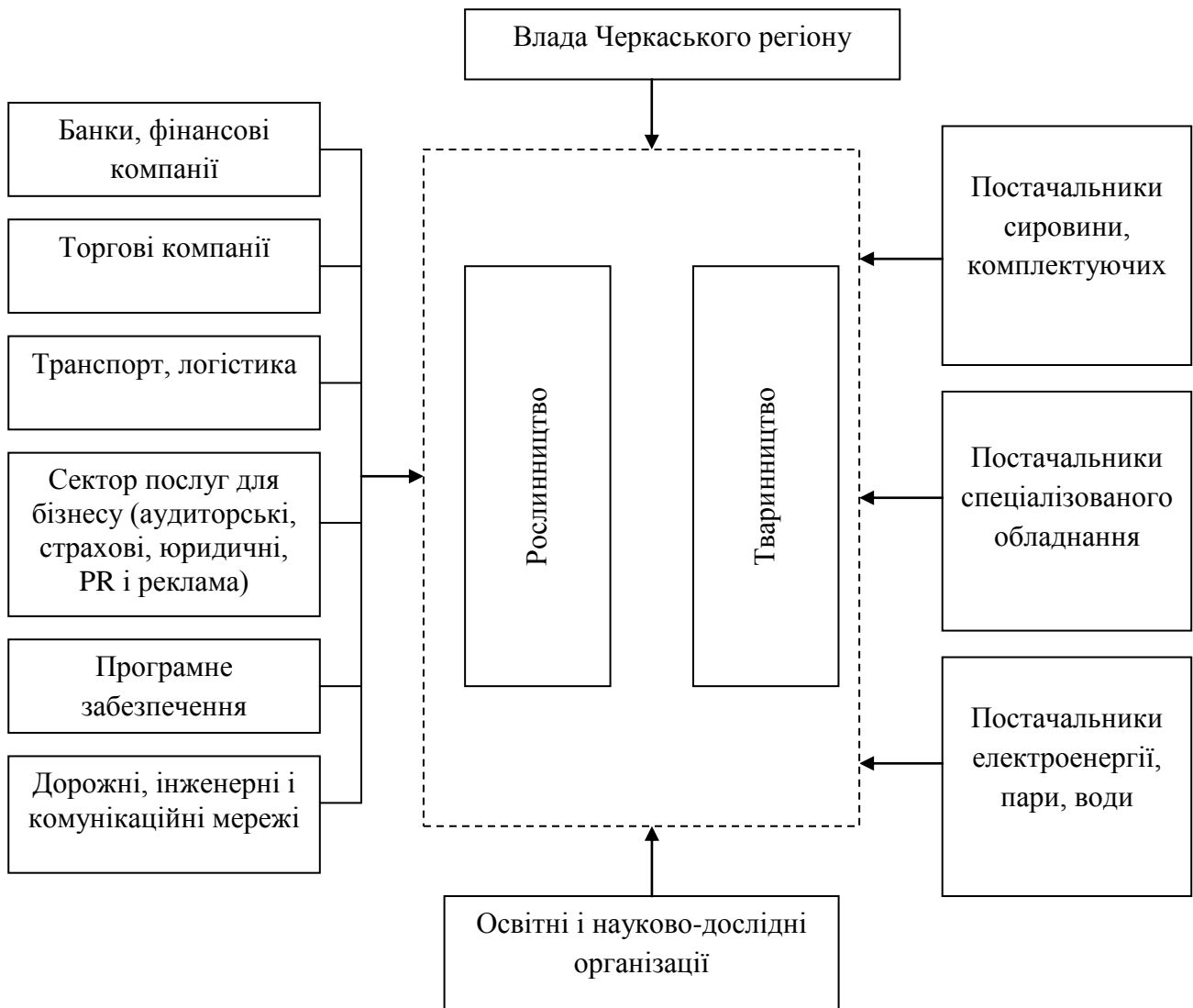

Рис. 10. Сільськогосподарський кластер Черкаського регіону

Визначено напрями дій органів державної влади регіону, які повинні бути спрямовані на формування повноцінних і ефективно функціонуючих кластерів, що в свою чергу служитиме найважливішим інструментом реалізації системи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Ці зусилля повинні здійснюватися за двома напрямами: підтримка і розвиток існуючих кластерів і «вирощування» нових кластерів, для яких у регіоні є лише певні передумови у вигляді конкурентних переваг. Для Черкаського це означає, що відповідно до встановлених пріоритетів, у регіоні мають бути підтримані і «вирощені» такі кластери: хімічний; лісовий; кластер приладобудування і електротехніки; кластер нових матеріалів.

Зроблено висновок, що у результаті створення в Черкаському регіоні високотехнологічних кластерів може бути успішно здійснений перехід економіки регіону на інноваційний шлях розвитку і формування економіки нового типу, що в свою чергу зумовить прискорений соціально-економічний розвиток регіону.

Запропоновано концепцію цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону, яка припускає реалізацію таких основних напрямів, як: дослідження ділового середовища в регіоні і встановлення пріоритетних економічних кластерів; встановлення конструктивного діалогу і співпраці урядових органів з бізнесом; вироблення механізмів підтримки кластерних проєктів; формування сприятливих умов розвитку кластерів.

Встановлено, що основним механізмом реалізації кластерних ініціатив у регіоні буде створення на регіональному рівні бізнес-асоціацій у рамках кожного з певних пріоритетних кластерів у регіоні. Так, у Черкаському регіоні необхідна ініціація виконавчими органами державної влади регіону створення таких бізнес-асоціацій, як «Хімічний кластер», «Кластер приладобудування і електротехніки», «Кластер нових матеріалів».

Запропоновано принципову схему кластерної бізнес-асоціації (КБА), що є універсальною і через це може застосовуватися для формування будь-якого кластера в будь-якому регіоні України (рис.11). Кластерна бізнес-асоціація забезпечуватиме найбільш ефективну взаємодію між промисловими підприємствами, науково-дослідними центрами, освітніми установами і органами влади.

Сформульовано основні принципи діяльності кластерної бізнес-асоціації, а саме: добровільність входження членів; проєктоорієнтоване управління; інформаційна прозорість діяльності; фокусування на інноваціях; співфінансування реалізації проєктів з боку виконавчих органів державної влади регіону; самофінансування офісу кластерної бізнес-асоціації, за рахунок набору послуг, що надаються його працівниками учасникам кластера; систематичний обмін інформацією між учасниками.

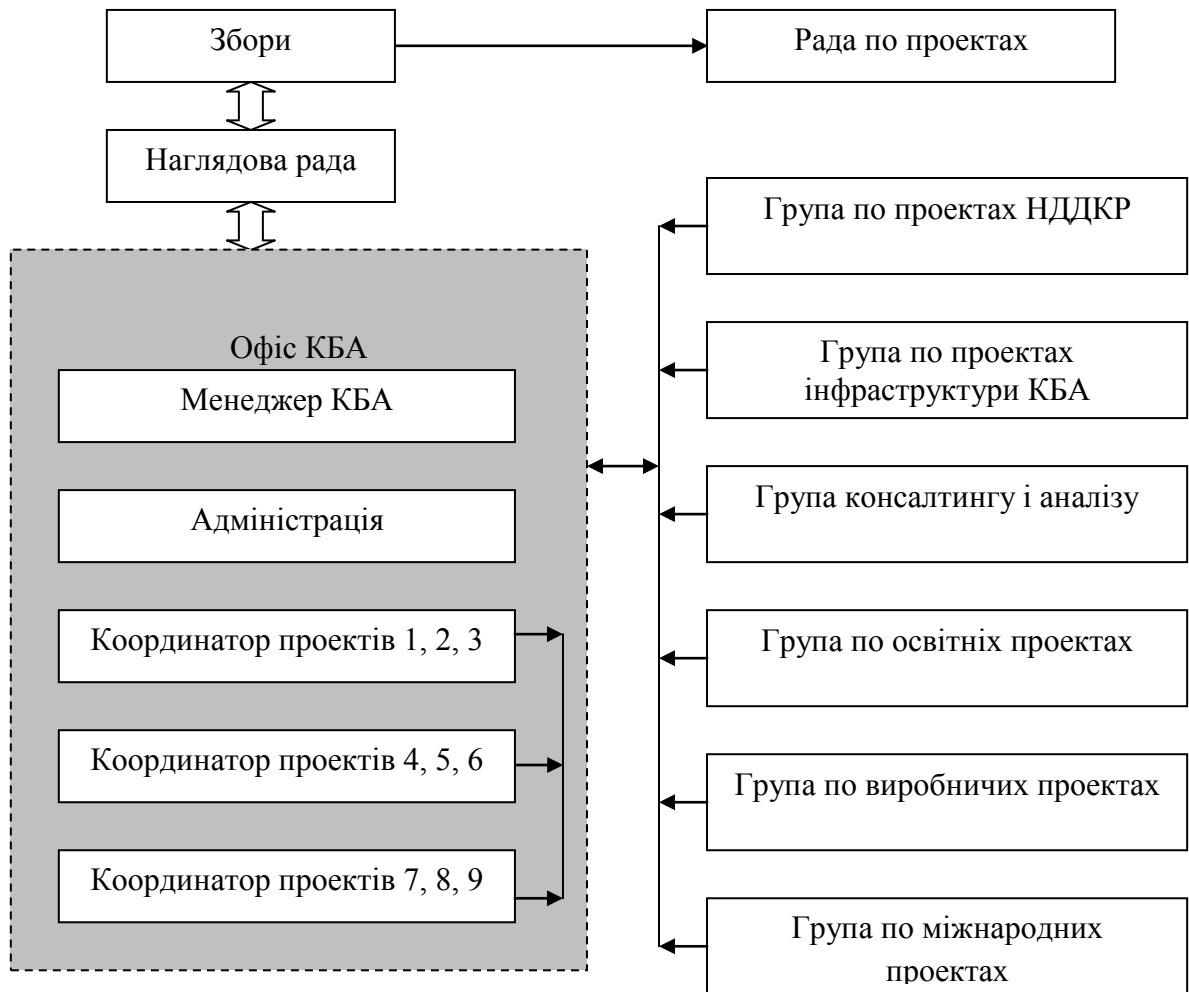

Рис.11. Схема кластерної бізнес-асоціації (КБА)

Визначено напрями державної підтримки реалізації кластерних проектів у регіоні: інвестиційний податковий кредит економічним суб'єктам, що здійснюють інвестиції у формі капітальних вкладень при реалізації кластерних проектів; відшкодування (субсидування) підприємствам, що беруть участь у реалізації кластерних проектів, частини процентних ставок по залучених інвестиційних кредитах, отриманих в українських кредитних організаціях (банках), що діють у регіоні.

Найважливішим напрямом реалізації концепції цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону виступатиме моніторинг кластерної бізнес-асоціації, для чого потрібне створення автоматизованої інформаційної системи з виділенням сторінок для кожного проекту.

Реалізація пропонованої концепції цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону стане каталізатором соціально-економічного розвитку регіону з високою доданою вартістю на території регіону, які сприяють досягненню цільового бачення структури валового регіонального продукту (ВРП) і джерел економічного зростання регіону.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальну наукову проблему, яка полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні, розробці та застосуванні науково-методичних підходів щодо шляхів удосконалення державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіонів на засадах кластерної структуризації та отримано такі результати:

1. Доведено, що у сучасному світі відбувається процес формування «нового державного управління», який означає перенесення управлінських технологій з приватного сектора в державне управління і припускає реалізацію в державному управлінні таких принципів, як: пріоритет цілей, а не процесів при організації діяльності та прийнятті рішень; контроль за виконанням управлінських рішень на результатах діяльності; зовнішній контроль; для органів виконавчої влади громадяни стають клієнтами; децентралізація рівня прийняття рішення; вимога економічного і ефективного використання ресурсів.

2. Дістали подальшого розвитку терміни, які використані в дослідженні, а саме: сучасне державне управління, як результативне державне управління, складовими елементами якого є система постановки цілей; делегування повноважень і відповідальності; перехід від управління доручень до управління на основі функцій; бюджетування; підготовка кадрів, а також система бюджетування орієнтованого на результат (БОР), як прогресивніша – порівняно з витратним методом – методологія підготовки і виконання бюджету, де акцент переноситься з витрат на результати.

3. Найважливішим напрямом державного регулювання соціально-економічного розвитку, який може здійснюватися на всіх трьох рівнях державного управління – державному, регіональному і муніципальному, є розширення інвестицій, які вливають не тільки на сукупну пропозицію, але й на розширення сукупного попиту, у зв'язку з чим проведено систематизацію підходів, цілей, форм, функцій і стадій механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, а також запропоновано багаторівневу класифікацію методів державного регулювання інвестиційної діяльності.

4. Визначено, що через державні інвестиції державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом кластерної структуризації стимулює інвестиційний попит. Важливим напрямом державної підтримки на регіональному рівні кластерних структур має виступати також стимулювання впровадження на підприємствах, що входять до складу кластерів, міжнародних стандартів ISO серії 9000. Державна кластерна політика вимагає також формування нового природоохоронного законодавства. У зв'язку з цим важливим завданням органів державної влади є застосування сучасних, міжнародно визначених методів екологічного сертифікування та аудиту, впроваджуючи міжнародний стандарт ISO 14000.

5. Запропоновано науково-методологічний підхід для прийняття державно-управлінських рішень, зокрема, соціально-економічного регіонального розвитку, який включає декілька етапів, а саме: проведення аналізу статистичних даних минулих років, що відображають основні компоненти соціально-економічного розвитку регіону; прогнозування соціально-економічного розвитку регіону за інерційним сценарієм; проведення SWOT-аналізу регіону з метою встановлення ключових конкурентних переваг і конкурентних недоліків регіону у соціально-економічній сфері; формування державно-управлінського рішення стосовно розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону.

6. Сформульовано поняття регіональної інвестиційної політики, як системи цільових орієнтирів, інститутів, механізмів та інструментів, що визначають напрям інвестицій і прийняття інвестиційних рішень, які в умовах ринкових відносин повинні бути спрямовані на забезпечення сталого розвитку регіонів та суб'єктів господарювання, що розташовані на їх території, у режимі розширеного відтворення, за умови підвищення частки приватних і зовнішніх інвестицій, а також коштів акціонерних заощаджень в їх загальнодержавному обсязі.

7. Систематизовано інструменти впливу регіональної інвестиційної політики на приватні інвестиційні рішення, які розділені на три групи: макроекономічні, мікроекономічні та інституційні. Така класифікація може стати основою побудови системи впливу регіональної інвестиційної політики на ухваленні рішення в управлінні інвестиційними процесами на різних рівнях.

8. Запропоновано концептуальну схему механізму державного регулювання інвестиційного потенціалу регіону, який може бути застосований на основі ресурсів, що знаходяться в розпорядженні та під контролем державної обласної адміністрації, або опосередковано, коли потрібно спрямувати у визначеному напрямі інвестиції, які адміністрація не контролює, але може контролювати за допомогою спеціальних прийомів і способів домогтися бажаного рівня їх використання.

9. Сформовано модель результативного державного управління соціально-економічним розвитком регіону, в якій основою є: пов'язаність зі стратегічним планом соціально-економічного розвитку регіону; пріоритет цілей при організації діяльності і прийнятті рішень, предметом контролю виступають результати діяльності, а не процес; обов'язковий зовнішній контроль у формі зворотного зв'язку; децентралізація рівнів прийняття управлінських рішень; досягнення найбільш оптимального використання ресурсів.

10. Удосконалено діяльність виконавчих органів державної влади регіону за рахунок запропонованої системи планування їх діяльності яка ґрунтується на таких принципах як: принцип науковості планування; принцип

комплексності; принцип інформативності; принцип гнучкості; принцип точності; принцип участі та оптимальності. Система планування діяльності є сукупністю взаємовідносин у виконавчих органах державної влади регіону між структурними підрозділами з питань підготовки і затвердження планів, пов'язаних з досягненням цілей державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

11. Удосконалено методичний підхід щодо оцінки діяльності структурних підрозділів і співробітників виконавчих органів державної влади регіону залежно від досягнутих результатів державного управління. Досягнення цілей річного плану діяльності виконавчих органів державної влади регіону можна визнати як результат реалізації цілей усіх його підрозділів і співробітників, а результативність роботи фахівців оцінюється не тільки через досягнення персональних трудових цілей, але й через показники реалізації цілей відповідного структурного підрозділу і досягнення цілей виконавчих органів державної влади регіону. Таке бачення проблеми дає можливість у рамках єдиного науково-методичного підходу оцінювати як результативність роботи структурних підрозділів виконавчих органів державної влади регіону, так і ефективність діяльності фахівців та всієї організації.

12. Запропоновано принципову схему кластерної бізнес-асоціації, що є універсальною і через це може застосовуватися для формування будь-якого кластера в будь-якому регіоні України і яка є основним механізмом реалізації кластерних ініціатив в регіоні, що забезпечуватиме найбільш ефективну взаємодію між промисловими підприємствами, науково-дослідними центрами, освітніми установами і органами влади.

13. Сформульовано основні принципи функціонування кластерної бізнес-асоціації, зокрема: добровільність входження членів; проектоорієнтоване управління; інформаційна прозорість діяльності; фокусування на інноваціях; співфінансування реалізації проектів з боку виконавчих органів державної влади регіону; самофінансування офісу кластерної бізнес-асоціації, за рахунок набору послуг, що надаються його працівниками учасникам кластера; систематичний обмін інформацією між учасниками.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Гончаренко І.Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону / Т. І. Біденко, О. М. Воронкова, О. М. Гізатулліна, І. Г. Гончаренко // Державне фінансове забезпечення соціальної сфери : колективна монографія / Під ред. Т. М. Кір'ян, Ю. В. Пасічник; НАН України, НДІ праці і зайнятості населення, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : Чабаненко Ю., 2012. – С. 288-311.

2. Гончаренко І.Г. Механізм державного регулювання регіонального розвитку: теорія і методологія: монографія. /І.Г. Гончаренко; Міністерство освіти і науки України. – Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2014. – 302 с.

Особистий внесок автора: доповнено генезис державного управління соціально-економічним розвитком регіону.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Гончаренко І.Г. Регіон як відкрита економіка / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць „Актуальні проблеми державного управління”. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 1 (35). – С. 63-73.

4. Гончаренко І.Г. Проблеми державного регулювання регіонального розвитку: світовий досвід / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць „Актуальні проблеми державного управління”. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 4 (38). – С. 124-130.

5. Гончаренко І.Г. Державне управління економічним розвитком регіону / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць ДонДУУ „Управління інноваційним проектами та об’єктами інтелектуальної власності”. Серія: „Державне управління”. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Вип. 123. – Т. XI. – С. 123-131.

6. Гончаренко І.Г. Податкові преференції як інструмент державного регулювання економіки в період фінансової кризи / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2010. – Вип. 25. – Ч. I. – С. 279-282.

7. Гончаренко І.Г. Методологія і практика стратегічного планування регіонального економічного розвитку / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць „Ефективність державного управління. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 25. – С. 422-427.

8. Гончаренко І.Г. Модифікація механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіонів / І.Г. Гончаренко // Збірник „Стратегічні пріоритети”. – Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2010. – № 1. – С. 5-10.

9. Гончаренко І.Г. Особливості державного управління в ринковій моделі економіки / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць ДонДУУ „Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами”. Серія: „Державне управління”, Т. XII, вип. 187. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – С. 33-38.

10. Гончаренко І.Г. Розвиток державного управління регіонами в незалежній Україні / І.Г. Гончаренко // Науково-виробничий журнал „Держава та регіони”. Серія: „Державне управління”. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2011. – № 3. – С. 64-69.

11. Гончаренко І.Г. Принципи і структура комплексного аналізу економічного розвитку регіону / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць

ДонДУУ „Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами”. Серія: „Державне управління”. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – С. 220-225.

12. Гончаренко І.Г. Проблеми формування інноваційної моделі інвестиційного розвитку в Україні / І.Г. Гончаренко // Науково-виробничий журнал „Держава та регіони”. Серія: „Державне управління”. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – № 2 (38). – С. 57-61.

13. Гончаренко І.Г. Кластерний аналіз регіональних систем у контексті державного регулювання соціально-економічного розвитку / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць „Ефективність державного управління. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 30. – С. 170-176.

14. Гончаренко І.Г. Многовекторність усвершенствования государственного регулирования налогообложения / И.Г. Гончаренко // Науковий збірник НДФІ. – Київ: ДННУ „Академія фінансового управління”, 2013. – Вип. 2 (63). – С. 37-42.

15. Гончаренко І.Г. Концепція цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць ДонДУУ „Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами”. Серія: „Державне управління”. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – Вип. 259. – С. 26-34.

16. Гончаренко І.Г. Модель результативного державного управління економічним розвитком регіону / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць ДонДУУ „Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами”. Серія: „Державне управління”. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – Вип. 270. – С. 71-89.

17. Гончаренко І.Г. Формування кластерної політики держави як напрям підвищення конкурентоспроможності національної економіки / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць ОРІДУ НАДУ при Президентіві України „Актуальні проблеми державного управління”. Серія: „Державне управління”. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. 1 (57). – С. 41-44.

18. Гончаренко І.Г. Дослідження світового досвіду кластерів / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць АМУ „Наукові розвідки з державного та муніципального управління”. – Київ АМУ, 2014. – Вип. 1/2014. – С. 89-94.

19. Гончаренко І.Г. Дослідження домінуючих тенденцій державного управління та умов територіального розвитку країни / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць АМУ „Наукові розвідки з державного та муніципального управління”. – Київ: АМУ, 2014. – Вип. 2/2014. – С. 101-106.

20. Гончаренко І.Г. Методи державного регулювання економіки / І.Г. Гончаренко // Збірник наукових праць „Науковий вісник АМУ”. Серія: „Управління” – Київ: АМУ, 2014. – Вип. 4/2014. – С. 136-141.

Статті у наукових фахових виданнях інших країн

21. Гончаренко И.Г. Теоретические основы реализации программно-целевого принципа, как одного из основных видов государственного управления [Текст] / Л.М. Бухарина, И.Г. Гончаренко, Я.О. Зарицкая, // Проблемы экономики, финансов и управления производством: сб. науч. тр. вузов России. – Иваново: ИГХТУ, 2012. – Вып. 32. – С. 118-122.

Особистий внесок автора: запропоновано теоретичні основи реалізації програмно-цільового принципу як одного з видів державного управління.

22. Гончаренко И.Г. Принципы и структура комплексного анализа экономического развития региона [Текст] / И.Г. Гончаренко // Підприємництво в освіті: зб. наук. пр. – Добрич: ВУМК-Албена, 2012. – Т. 5. – Ч. 1. – С. 203-207

23. Гончаренко И.Г. Построение эффективного экономического механизма социального развития [Текст] / И.Г. Гончаренко // Современные проблемы развития национальной экономики: сб. науч. тр. Ставропольского университета. – Ставрополь: СГАУ, 2012. – С. 19-21.

24. Гончаренко И.Г. Анализ экономического развития региона [Текст] / И.Г. Гончаренко // Российский академический журнал: научное издание. – 2013. – № 2. – Том 24 (апрель-июнь 2013). – С. 25-27.

Матеріали наукових конференцій

25. Гончаренко І.Г. Принципи і структура комплексного аналізу економічного розвитку регіону / І.Г. Гончаренко // „Теорія і практика сучасної економіки”: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 6-8 жовтня 2010 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2010 – С. 209-212.

26. Гончаренко І.Г. Модель результативного державного управління економічним розвитком регіону / І.Г. Гончаренко // „Сучасний університет: перспективи розвитку”: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Черкаси, 18-21 жовтня 2010 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2010. – С. 70-72

27. Гончаренко І.Г. Виокремлення кластерів і визначення їх меж в економіці регіону / І.Г. Гончаренко // „Актуальні проблеми сучасної науки”: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 19-21 жовтня 2010 р.). – Частина 1. – Київ: Інститут наукового прогнозування, 2010. – С. 20-21.

28. Гончаренко І.Г. Формування кластерів органами державної влади регіону / І.Г. Гончаренко // „Актуальные вопросы реформирования экономики”: материалы II Всеукраинской научно-практической конференции (г. Николаев, 25 ноября 2010 г.). – Том. 2. – Николаев: НУК, 2010. – С. 28-29.

29. Гончаренко І.Г. Принципи побудови системи планування діяльності виконавчих органів державної влади регіону / І.Г. Гончаренко // „Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність”: матеріали міжнародної Інтернет-конференції студентів та

молодих вчених (м. Харків, 10 грудня 2010 р.). – Харків: ХПІ, 2010. – С. 297-299.

30. Гончаренко І.Г. Роль держави в економічному розвитку регіону / І.Г. Гончаренко // „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю”: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 18-20 травня 2011 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – Т.3. – С. 46-48.

31. Гончаренко І.Г. Зовнішні та внутрішні чинники ризику економічного зростання Черкаського регіону / І.Г. Гончаренко // „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції”: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 1-7 вересня 2011 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – С. 14-16.

32. Гончаренко І.Г. Фактори впливу на формування прибутку підприємства / І.Г. Гончаренко, І. Скоробрищук // „Теорія і практика сучасної економіки”: матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 5-7 жовтня 2011 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2011 – С. 247-250.

33. Гончаренко І.Г. Система заходів щодо подолання бідності на селі: аграрний аспект / І.Г. Гончаренко // „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції”: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 12-15 вересня 2012 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – С. 30-31.

34. Гончаренко І.Г. Визначення сутності державного управління, його взаємодіючі підсистеми / І.Г. Гончаренко // „Теорія і практика сучасної економіки”: матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 10 листопада 2012 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2010 – С. 9-10.

35. Гончаренко І.Г. Парадигма економічного зростання України / І.Г. Гончаренко // „Теорія та практика управління економічним розвитком”: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22-24 листопада 2012 р.). – Том. 1. – Київ: Донецький національний технічний університет, 2012. – С. 345-346.

36. Гончаренко І.Г. Принципи комплексного аналізу економічного розвитку регіону // „Актуальні проблеми фінансової системи України”: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 18–19 квітня 2013 р.). – Черкаси : Черкаський державний технологічний університет, 2013. – С. 54 – 55.

37. Гончаренко І.Г. Процес глобалізації як напрям забезпечення економічного зростання регіонів / І.Г. Гончаренко // „Модернізація політики та управління в Німеччині та Україні у контексті євроінтеграції”: матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 1-6 жовтня 2013 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – С. 24-25.

38. Гончаренко І.Г. Алгоритм проведення макроекономічного аналізу регіону / І.Г. Гончаренко // „Європейська модель розвитку держави: стратегічні пріоритети та інноваційні рішення”: матеріали IV міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції молодих вчених, аспірантів і студентів (м. Донецьк, 21 березня 2014 р.). – Донецьк: ДонДУУ, 2014. – С. 95-96.

39. Гончаренко І.Г. Роль кластера в розвитку національної і регіональної економіки / І.Г. Гончаренко // „Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю”: тези доповідей XI міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 10-11 квітня 2014 р.). – Черкаси : Черкаський державний технологічний університет, 2014. – С. 141 – 143.

АНОТАЦІЯ

Гончаренко І.Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2015.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретико-методологічних засад державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону та обґрунтуванню практичних завдань щодо їх подальшої реалізації. У роботі розроблено комплексну методологію державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону, оснований на методах регулювання попиту і пропозиції, при цьому розкрито сутність понятійно-категоріального апарату державного механізму управління соціально-економічним розвитком економіки регіону як цілеспрямованої дії регіональних органів влади, які включають в себе адміністративні та економічні методи державного регулювання, що націлені на формування «нового державного управління» на основі запропонованих принципів з метою реалізації концепції «результативного державного управління». Розроблено модель результативного державного управління розвитком регіону та визначена авторська методологія планування діяльності виконавчих органів державної влади у регіоні. Розроблено методологію дослідження економічного розвитку регіонів, оснований на комплексному аналізі статистичних даних за специфічними принципами, прогнозування розвитку економіки регіону за інерційним сценарієм, проведення SWOT-аналізу та ідентифікації кластерних ініціатив. Виявлення потенційних кластерів в регіоні здійснюється за методикою, що передбачає визначення ядра кластера на основі розрахунку регіонального індексу ВПП стосовно міжрегіональної торгівлі та визначення інших компонентів. Основним механізмом реалізації кластерних ініціатив у регіоні

запропоновано створення на регіональному рівні бізнес-асоціацій у рамках кожного з певних пріоритетних кластерів у регіоні.

Ключові слова: механізм державного управління, державний механізм регулювання економічного розвитку, регіональна інвестиційна політика, кластерні структури, виконавчі органи влади, модель державного управління.

АННОТАЦИЯ

Гончаренко И.Г. Государственный механизм регулирования социально-экономического развития: теория, методология и практика. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Донецкий государственный университет управления Министерства образования и науки Украины, Мариуполь, 2015.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методологических основ государственного механизма регулирования социально-экономического развития региона и обоснованию практических задач по их дальнейшей реализации. Разработана комплексная методология государственного механизма регулирования социально-экономического развития региона, направленная на переход к «результативному государственному управлению», основанного на методах управления спросом и предложением, что предусматривает всестороннее исследование экономического развития региона в рамках бизнес-ассоциаций. Предложен механизм целенаправленного государственного управления развитием экономики региона, который начинается с импульса от исполнительных органов государственной власти региональной экономики через целенаправленное применение определенных методов государственного управления, после чего в действие вступают рыночные силы, которые вызывают ряд изменений. Разработана модель региона как объекта государственного управления и субъекта самоуправления, которая предусматривает, что регион как объект государственного управления является подсистемой государства, состоит из отдельных элементов, которые призваны обеспечить собственную жизнедеятельность региона. Исследована сущность кластерной политики в пределах региона, которая должна прийти на замену отраслевому управлению экономическим развитием региона и предусматривает государственную политику, направленную на стимулирование развития экономических кластеров. Определена методология проведения анализа экономического развития региона, которая предусматривает реализацию четырех этапов: анализа статистических данных прошлых лет, прогнозирования развития экономики региона по инерционному сценарию,

проведения SWOT - анализа региона, идентификации имеющихся в регионе экономических кластеров и определения их границ. Предложена методика проведения макроэкономического анализа региона, которая предполагает исследование ВРП, а именно его роста, отраслевой структуры, анализ использования роли малого предпринимательства, оценке доли экспорта в нем и источников роста. Разработан механизм стратегического планирования как элемента государственного управления, начальным этапом которого является формирование видения региона и на основе этого формирования целей первого и второго уровня. В результате реализации указанного механизма предполагается достижение в Черкасском регионе экономики «нового типа». Исследован процесс результативного государственного управления развитием региона, в результате чего сформирована модель результативного государственного управления развитием региона, что основывается на стратегическом плане социально-экономического развития региона и базируется на планировании деятельности исполнительных органов государственной власти, выполнении планов, контроле и мониторинге, оценке результативности деятельности. Разработана методология планирования деятельности исполнительных органов государственной власти региона, которая основывается на стратегическом плане социально-экономического развития региона и включает среднесрочное (3 года) и годовое планирование. Такое планирование осуществляется на основе специфических принципов и индикаторов. При этом такая система планирования объединяет два подхода: программно-целевой и организационно-функциональный. Определена методология идентификации имеющихся кластеров в экономике региона, которая предусматривает определение ядра кластера на основе расчета регионального индекса, выявленных относительно межрегиональной торговли и определения других компонентов кластера. В результате расчетов определены два потенциальных кластера Черкасского региона, а именно: сельскохозяйственного и химического. Исследованы основные направления государственного управления кластеризации экономики на региональном уровне, что предполагает реализацию таких направлений как исследования деловой среды в регионе и установление приоритетных экономических кластеров; установление конструктивного диалога и сотрудничество правительственных органов с бизнесом; выработки механизмов поддержки кластерных проектов; формирование благоприятных условий развития кластеров. При этом правительство также должно поддерживать конкретные проекты на региональном уровне и создавать условия для их осуществления представителями бизнеса. Разработан механизм реализации кластерных инициатив в регионе, который основывается созданием на региональном уровне кластерных бизнес-ассоциаций (КБА) в рамках каждого из

определенных приоритетных кластеров в регионе. КБА обеспечивает наиболее эффективное взаимодействие между промышленными предприятиями, научно-исследовательскими центрами, образовательными учреждениями и органами власти. Основным механизмом государственной поддержки кластеров будет выступать государственная поддержка реализации кластерных проектов.

Ключевые слова: механизм государственного управления, государственный механизм регулирования экономического развития, региональная инвестиционная политика, кластерные структуры, исполнительные органы власти, модель государственного управления.

ANNOTATION

Goncharenko I.G. State regulatory mechanism of social and economic development: theory, methodology and practice. – Manuscript.

Thesis for the Doctor's Degree in Public Administration in the specialty 25.00.02 – The Public Administration Mechanisms – Donetsk State University of Management under the Ministry of Education and Science of Ukraine, Mariupol. The thesis is devoted to the design of theoretical and methodological principles of state regulatory mechanism of socio-economic development of the region and substantiation of practical problems concerning their further implementation. The paper developed a comprehensive methodology for state regulation mechanism of socio-economic development of the region, based on the methods of adjustment of supply and demand, and the essence of conceptual and categorical apparatus of state management mechanism of socio-economic development of the region as a deliberate action of the regional authorities, which include administrative and economic methods of state regulation that are aimed at the formation of «new public management» based on the principles proposed in order to implement the concept of «effective governance». The model of effective governance and development of the region are defined by the author's methodology for planning of the executive bodies of state power in the region. The methodology of the study of regional economic development, based on a comprehensive analysis of statistical data on specific principles of forecasting the economic development of the region by the usual scenario the SWOT-analysis and identification of cluster initiatives. Identification of potential clusters in the region is carried out by a technique that involves identifying nuclei cluster by calculating regional index regarding interregional and identify other components. The main mechanism for implementing cluster initiatives in the region prompted the creation of regional business associations within each specific priority clusters in the region.

Keywords: mechanism of governance, state regulation mechanism development, regional investment policy, cluster structure, executive bodies, the model of public administration.